

Sällskapet Strömstierna – Nyhetsbrev 13

Hej alla,

I dessa alltjämt obra tider hoppas jag att Ni alla ännu håller distansen ...
Men för att försöka pigga upp Er litet så kommer nu Nyhetsbrev 13.

Bland nyheterna som distribueras kommer även gamla nyheter att sändas ut som jag skrev i Nyhetsbrev 1. Detta brev innehöll information om Lysekils historia från 1543 – 1587.
Nyhetsbrev 2 innehåller information om Lysekil fram till år 1610.
Nyhetsbrev 3 innehåller information om Lysekil fram till år 1658-02-26.
Nyhetsbrev 4 innehåller information om Lysekil fram till år 1679-08-22.
Nyhetsbrev 5 innehåller information om Lysekil fram till år 1700 (Lotsstation på Lotsberget)
Nyhetsbrev 6 innehåller information om Lysekil fram till freden i Nystad 1721-08-30.
Nyhetsbrev 7 innehåller information om Lysekil fram till 1747 cirka.
Nyhetsbrev 8 innehåller information om Lysekil fram till 1778-01-24.
Nyhetsbrev 9 innehåller information om Lysekil fram till år 1800.
Nyhetsbrev 10 innehåller information om Lysekil fram till fredsavtalet med Norge 1814.
Nyhetsbrev 11 innehåller information om Lysekil fram till år 1830.
Nyhetsbrev 12 innehåller information om Lysekil fram till köpingsbildandet 1836-02-27.

Nyhetsbrev 13 innehåller information om händelser i Bohuslän och i Lysekil från när Lysekil blev köping 1836-02-27 fram till 1843. Jag inkluderar även nu några Kungörelser som påverkar Lysekils historia. Här återstår som tidigare avskrifter att göra ...

Ni kommer att upptäcka personer som haft betydelse för Lysekils historia. För dessa personer skriver jag nu inte in var i Lysekil de har bott med sin familj. Jag återkommer om detta ...

Nyheter (som nu upprepas)

Sällskapet Strömstierna har alltså fyllt 20 år i år och vårt tänkta firande söndagen den 7 juni ställde vi alltså in – allas säkerhet kommer i första hand. Men vi fyller som sagt snart 21 år ...

När Ni läser denna Lysekils historia har jag källreferenser till de flesta händelser. Tanken med detta är dels att visa var informationen är hämtad, dels att stimulera till mer läsning. Ni kan på vår hemsida även hitta en Källförteckning över litteratur som berör Bohuslän och Lysekil.

Om Ni vill kommentera innehållet i denna **Lysekils historia** är Ni givetvis välkomna!
Nästa Nyhetsbrev numro 14 kommer att sändas ut till Er i slutet av januari 2021.

Mvh Per Stenros

perstenros@gmail.com

./

Lysekils historia

- 1836-02-27 När Lysekil den 27 februari 1836 förlänas köpingsrättighet innebär detta icke någon ändring i fråga om dess ställning till Lyse socken. Den förblir fortfarande kapellförsamling och del av socknen. Köpingsrättigheten har sin betydelse framför allt om näringsrätten: man får rätt att idka handel, hantverk och annan näring, som eljest är förbehållen stad. Genom köpingsrätten blir Lysekil mera oberoende av Uddevalla och dess borgerskap än tidigare och mellersta Bohuskusten får ett nytt affärscentrum för både jordbrukets och fiskets produkter, vilket är ägnat att i högre grad främja utvecklingen i kusttrakterna och näringslivet där. [Anm: se även 1846 nedan.] Köpingen sorterar visserligen under tullkammaren i Uddevalla, men detta är fränsett vissa uppgifter till länets städer, det enda som blir kvar av det gamla privilegieväsendet för Uddevalla i förhållande till Lysekil.
- 1836-04-08 ”Uddewalla. Under den 27 sistlidne Februari, har Kongl. Maj:t i Nåder bifallit, att en af stad oberoende köping må anläggas wid Lysekihl i Göteborgs och Bohus län, med rättighet för hvarje wälfrejdad Svensk man, eller utlänning af christen trosbekännelse, sedan han wunnit Swenskt medborgarrätt, att, efter sökt och erhållet tillstånd af Kongl. Maj:ts Befallnings-hafwande i Länet, i köpingen sig bosätta, och, utan twång af koporationer, skrån eller gillen af hwilken beskaffenhet som helst, derstädes idka handel eller handtwerk. Alla slags Fabriker och Manufakturer få, efter hos kommerskollegium gjord anmälan och dertill erhållet tillstånd, i köpingen anläggas och drifwas; äfvensom alla landtmanna-produkter, som ej äro skämda eller för helsan skadliga, få med undantag af brännwin, wid försäljning hwaraf Brännwinsbrännings-Förordningen allmänna föreskrifter skola tjena till efterrättelse, i Lysekihl föröftrats i så små partier, som helst. Antalet af wärdshus, spisqwarter och krogar i köpingen bestämmes af Kongl. Maj:ts Befallningshafwande i Länet, som jemwäl till idkande af dylik rörelse meddelar tillstånd. Och eger Kongl. Maj:ts Befallningshafwande i öfrigt att, till ordningens handhafwande inom köpingen, förordna ett särskildt med instruktion försedd ordningsman. Hwarje wälfrejdad till myndiga är kommen person, som dertill hos Kongl. Maj:ts Befallningshafwande sig anmäler. Är berättigad att i köpingen idka bryggeri, bageri och slagteri.
- I Lysekihl, som eger ett fördelaktigt läge, ej mindre för idkande af sjöfart, en såsom en beqwäm afsättningsplats för kringliggande bördiga och folkrika landsort, finnes redan en folkmängd af omkring 500 innevånare, hwilka sysselsätta sig både med skeppsbyggeri och utrikes sjöfart. Stället är äfwen försedt med Inlopps-Tullkammare, Lotsstation m.m., så att någon ny anstalt för

tullbewakningen eller skeppsfrakten till en början icke synes blifwa af nöden.”
(UW 1833-10-11/KJ)

1836-06-30 Länsstyrelsen tillskriver Carl Adolf Thudén och begär att sockenstämma skall utlysas för val av ordningsman. Thudén kallar till möte i oktober. Skepparna håller en strandstämma hos strandföreståndare Petter Lindbom före den av Thudén sammankallade sockenstämman. Strandstämman beslutar sig för att uttala sitt förtroende för Sven Wallin.

1836-10-09 ”Protocoll, hållit wid lagligen utlysta Sockenstämman i Lysekihls kyrka den 9 October 1836.
S.D. Till följe af Konungens höga Befallningshafwandes skrifwelse af den 30 sistlidne Junii, hade denna Sockenstämma blifwit utlyst för förrättande af wal af ny ordningsman i Köpingen.

Då detta ärende nu företogs, förklarade sig flere af Köpingens röstegande innewånare för bibehållandet af samme ordningsman, Snickaren Swen Wallin, som den 15:de September 1834 blifwit dertill wald, och sedan oafbrutet med detta sysslande fortfarit, med anledning hwaraf undertecknad ordförande fanns sig föranlåten erinra, att nämnde Wallin, ehuru en inom Samhället wälkänd, ordentlig man, likwäl saknade egenskaper, som nu fordrades hos en ordningsman, sedan stället blifwit i nåder förunnadt rättigheter som Handelsköping; och, då dertill äfwen kom den omständigheten, att Wallin, såsom snickare, ofta arbetar på andra ställen, och då en längre tid är från hemmet, skreds nu till nytt wal, hwarvid Gästgifwaren Herr David Schiller erhöi flesta rösterna, och således skulle till Ordningsman i Köpingen, intill nästkommande 1837 års slut föreslås; oc torde, jemte wederbörligt Constitutorial, äfwen en bestämd Instruction för den blifwande ordningsmannen komma att af Konungens höga Befallningshafwande utfärdas.

Till justerande af detta Protocoll utsattes nästa Söndag, den 16:de uti innevarande månad.

De härmed missnöjde eger att ändring deruti söka genom beswär, som ingifwas till Konungens Befallningshafwande inom kl. 12 å tjugondeförsta dagen, eller om helgdag då infaller, dagen därefter, räknad från bewisligen här af erhållen del; börande derjemte sist nästföljande Söndag därefter, hos församlingen[s] Pastor, eller den Prest, som Gudstjensten förrättar, sina tillämnade beswar anmäla, och derutöfwer bewis taga.

Ut supra in fide[m] Carl A. Thudén.

Uppläst i Lysekihls Kyrka den 16 October 1836 och till alla delar riktigt erkändt.

A.C. Rosander. Vice Comminister

Intyga Matthias Johansson. Hans Andersson.”
(Sockenstämmoprotokoll i Lysekil genom Fritz Lüscher/PS)

Sammanfattning - Sockenstämma hålls i Lysekils kapellförsamling. Detta beror på Länsstyrelsen begäran om förslag till ordningsman. Stämman väljer efter Carl Adolf Thudéns rekommendation gästgivare David Schiller. [Anm: Jämför med Gamla Strandgatan 39.] (Ernst Hörman, Lysekil, sid 31) (Granqvist, Lysekils köpings historia, sid 168)

1836-10-28 ”Som läsaren redan känner, ankom härmed dagen från Tulldistriktsscheffs-Embete i Göteborg, till Sjötullkammaren härstädes, Kongl. Generaltullstyrelsens svar å Engelska undersåten, hummerhandlanden på Lysekihl, P. Norrmans förfrågan hos sistnämnde myndighet, huruvida ej det beslagsanspråk, Kronolänsmannen i Stångenäs härad, Anders Christian Sonnenstein väckt, å 2:ne Norrman tillhörige, däckade båtar, måtte förfalla. Kongl. Maj:t hos hwilken Tullstyrelsen förfrågat sig, hade äfwen i Råder befallt, att nämnde Mål skulle förfalla.

I anledning häraf blefwo, af Tullkammaren härstädes, båtarne Inventarier till Norrmans Ombud utlemnade och den större båten först till Lysekihl afförd; men anländ dit, infinner sig ånyo länsman Sonnenstein och, oakadt Skepparens protest, bemäktigar sig rodret till båten. Wi undra huru Länsmanen skall kunna förswara detta förfarande. Efter hwad wi hört skall Distriktsscheffs-Embete ej wara honom communicerad; men frågan blir nu, huruvida detta war absolut nödwändigt eller ej, herr Sonnenstein kan i alla fall ej såsom ursäkt för sitt tillgörande, förebära okunnighet om förhållandet; ty säkert är, att det redan är långt förut hunnit till hans öron.” (UW 1833-10-11/KJ)

1836-11-14 Länsstyrelsen anser att ordningsmannasysslan ej är förenlig med Schillers gästgiveriverksamhet och begär ett nytt förslag. (Granqvist, Lysekils köpings historia, sid 168)

1836-11-27 ”Protocoll hållit vid Lagligen utlyst Sockenstämma i Lysekils kyrka den 27 November 1836.
S.D. Till följe af Konungens höga Befallningshafwandes Resolution af den 14 uti innewarande månad, hade denna Sockenstämma blifwit utlyst till förrättande af nytt ordningsmansval, emedan herr Handlanden David Schiller sökt på wederbörlig ort och från denna updragna befattning blifwit entledigad.

Då detta ärende nu föredrogs, erinrades Lysekihls röstegande åboer, att den blifwande ordningsmannen kommer att få sig anförtrodda angelägenheter, inom Köpingen af den beskaffenhet, att han bör ega ett godt och redigt förstånd samt någon wana wid allmänna bestyr, för att kunna wara gagnelig på sin förtroendespost. Härvid förklarade de fleste af Lysekils röstegande Ledamöter deras önskan wara få bibehålla samme ordningsman, Snickaren Swen Wallin,

som i flere år innehaft ordningsmanna-befattningen, och under samma tid, genom sitt ordentliga upförande tillwunnit sig samhällets aktning och förtroende.

Snickaren Swen Wallin, närwarande vid Sockenstämman, förklarade sig nöjd med att bibehålla sitt förut innehafda sysslande med samma lönewilkor hädanefter, som förut, samt förband sig att ständigt wara närwarande inom Köpingen och ej resa på andra ställen, för att förrätta snickare-arbete. I anledning häraf, och som Församlingens Pastor witsordar den ifrpgavarande Wallin för wälkänd i Samhället och en ordentlig man, och Lysekihls innewånare bära honom det wittnesbörd, att han, under hela sin förut warande Ordningmannatid, wisa nit för Samhällets wäl, och med saktmodighet förekommit de order, hwilka stått under hans ordningsmannabefattning, så finner den tillförordnande ordföranden ingen anledning att föreslå någon annan till ordningsman, på Lysekihl, så länge nämnde Swen Wallin fortfar att göra sig förtjent af ofwannämnde witsord, och kommer detta Protocoll att i ödmjukhet underställas Konungens Befallningshafwandes pröfning och stadsfästelse, sedan det blifwit i wederbörlig ordning justeradt, hwartill utsattes nästa Söndag.

Den missnöjde etc.

Ut Supra, in fidem A.C. Rosander. Vice Comminister.

Upläst och justeradt i Lysekihls kyrka den 4 December 1836, intyga.

Carl A. Thudén

E.A. Lycke. Nils Wallin. A.H. Norman.”

(Sockenstämmoprotokoll i Lysekil genom Fritz Lüsich/PS)

Sammanfattning - Kyrkostämma hålls och leds av komminister Rosander.

Stämman väljer snickarmästare Sven Wallin till ordningsman. (Granqvist, Lysekils köpings historia, sid 169)

- 1836 Frågan om tillsättande av ordningsman och utfärdande av instruktion för denne synes först ha blivit undanlagt i länsstyrelsen. Först sedan prosten Carl Adolf Thudén påmint om saken och diskussion om ordningsmannens person kommit upp, tas frågan till behandling. (Granqvist, Lysekils kommun före fullmäktiges införande 1889, sid 68)
- 1836-12-29 Länsstyrelsen inkommer tio månader efter köpingsbeslutet med instruktion för ordningsmannen. Instruktionen har följande innehåll.
- Ordningmannen skall vara ordförande i hamnrätten.
 - Ordningmannen skall på allt sätt främja köpingens förkovran och trevnad. I köpingens ekonomiska ärenden, det vill säga allmänna föreskrifter för

ordningsstadgan, skall han höra köpingens innevånare inför hamnrätten och sedan underställa tagna beslut länsstyrelsens prövning.

Genom denna instruktion infogas hamnrätten som ett led i den kommunala författningen på ett sätt som torde vara ganska enastående i vår kommunala historia.

Den ställning som hamnrätten får i den nya köpingstyrelsen gör det nödvändigt för skepparna att ändra sin negativa attityd till hamnrätten. (Granqvist, Lysekils kommun före fullmäktiges införande 1889, sid 68)

Instruktion för ordningsmannen i Köpingen Lysekil.

§ 1.

Innan ordningsmannen sin befattning, tillträder, skall han inför Häradsrätten i Orten, eller om ting då icke hålles, inför Rådstuvurätten i Uddevalla avlägga Tro- och huldhetsed och Domareed.

§ 2.

Till ordningsmannens befattning hör, att vara Ordförande i den i Lysekil befintliga Hamnrätt, och, jemte dess ledamöter, noga iakttaga, handhafva och tillämpa föreskrifterna i Kungl. Maj:ts nådiga hamnordning den 24 januari 1771; börande Ordningsmannen, tillse, att desse ledamöter aflagt rörenämnde ed, och om sådant ej skett, eden dem aftaga.

§ 3.

Ordningsmannen äge i Hamnrätten ensam beslutanderätt och bör i rättens minnesbok korteligen anteckna förloppet och beslutet i hvarje förekommande mål, der ock Ledamöterne äga få sine särskilde meningar intagne. Utom Hamn Rätten har Ordningsmannen äfven att bjuda och befalla i tjänsten, och får derföre ansvara inför Konungens Befallningshafvande, under hvars lydnad han står, ägande Ordningsmannen att njuta skydd enligt 18 kap. 9 § Missgernings Balken och Kungl. Förordningen den 20 januari 1779.

§ 4.

Vidare tillhör det Ordningsmannen, som bör på allt sätt söka befrämja Köpingens förkofran och trefnad, att i Köpingens alla ekonomiska ärenden, föranledde antingen af Hamnordningens föreskrifter eller af eljest förekommande behof, höra köpingens invånare inför Hamnrätten och sedermera underställa frågorne Konungens Befallningshafvandes pröfning eller vidare åtgärd.

§ 5.

Köpingens möjligen blifvande inkomster böra af Ordningssmannen gemensamt med Hamn Rättens Ledamöter insamlas och förvaltas, förvarade inom tvenne lås, hvartill Ordningssmannen och äldste ledamoten hafva hvar sin nyckel. Ordningssmannen förer öfver inkomster och utgifter räkning, som inom februari månads utgång hvarje år bör vara afslutad, till granskning af 4 utaf köpingens innevånare, hvilka vid allmän sammankomst inför Hamn Rätten dessförinnan dertill utses, på hvilket sätt alla hos Hamn Rätten förvarade handlingar, som röra Köpingen, böra vid Ordningssmannens afgang revideras och i bägge fallen revisionsberättelsen till Konungens Befallningshafvande afgifvas.

§ 6.

Ordningssmannen bör noga tillse, att icke lösdrivare och vanfrejdade personer få i köpingen sig uppehålla, utan dem fasttaga och till närmaste kronobetjänt öfverlämna; och att icke andre få sig nedsätta och drifva handel och rörelse än de, som dertill fått Konungens befallningshafvandes tillstånd. Så bör ock Ordningssmannen hos Kronofogden i orten genast anmäla, om någon utländsk resande till Köpingen anländer och vill der sig uppehålla eller fortsätta resa inåt landet.

§ 7.

Öfver ordning och sedlighet inom Köpingen, äfven för de fall, då icke Hamnordningen är tillämplig, bör Ordningssmannen vaka, och således jemväl tillse att lönkrogar ej få finnas inom köpingen, och hvilkas tillvaro, om han icke sjelf kan dem utrota, han har att Kronofogden i orten i sådant avseende anmäla.

§ 8.

I alla de händelser i öfrigt, då Ordningssmannen behöfver biträde för verkställighet af egne eller Hamn Rättens beslut eller för någon eljest vidtagande åtgärd inom köpingen, äger han vända sig till Kronofogden i orten, som genast skall lämna honom handräckning, om den med lag och författning är förenlig."

(Nils W. Granqvist, Vikarvets Årsbok 1960-1961)

- 1836-12-31 Länstyrelsen godtar ej kyrkostämmans förslag utan utser tullkontrollör Daniel Magnus Deijenberg som blir köpingens förste ordningsman. Under de år Deijenberg är ordningsman (1837-1839) händer ej mycket i den kommunala verksamheten.
- 1837 Sveriges skeppslista utges för första gången. (Olof Hasslöf, Svenska Väst kustfiskarna, sid 424)

- 1837 Fredningsbestämmelsen i Bohuslän rörande hummerfisket, för tiden från början av juli till mitten av september, utsträcks att gälla i hela Sverige. (AU, Kosteröarna, sid 32)
- 1837-03-27 ”Protocoll, hållit wid lagligen utlysta Sockenstämman med Köpingen Lysekihls församling i dess kyrka den 27 Mars 1837.
S.D. Denna Sockenstämma hade, enligt derom i wederbörlig ordning utfärdad och från predikstolen upläst kungörelse, blifwit sammankallad, för att
- 1:mo
- Enligt föreskrifterna i Kongl. Maj:ts nådiga Hamnordning den 24 Januarii 1771, organisera Hamnrätten, hwaruti Köpingens ordningsman, enligt den för honom av Konungens Befallningshafwande den 29 December sistlidne år utfärdade särskilda Instruction, hädanefters är ständigt ordförande.
Blott 2:ne Ledamöter i Hamn-rätten qvarstodo, nemligen Skepparne Hans Nilsson Lycke och Mattias Olsson. Till nämnde Rätts completerande inwaldes nu följande 4 nya Ledamöter: Skepparne Abraham Norrman, Hans Andersson, Johannes Högwall och Per Abrahamsson Pik, åliggande det Ordningssmannen Herr Controleur Deijenberg, sedan han sjelf Tro- Huldhets- och Domare-Ed aflagt, nämnde Ed dem äfwen aftaga.
- 2:do
- Granska sistlidne års Kyrke-räkenskaper samt till säkerhet pröfwa alla för Kyrkans utlånte medel utgifne Reverser.
Kyrkans Räkenskaps-Bok hade någon liten tid före denna Stämman blifwit till undertecknad ordförande öfwerlemnad, och har jag, wid särskild granskning deraf, funnit mig föranlåten till följande anmärkningar, hwilka nu uplästes och i Protocollet intogos så lydande:
- 1:mo saknas alla verificationer, som bort räkningen till mig åtfölja.
2:do. Oaktadt förut anmärkt blifwit, att inga reparationer å Kyrkan får företagas, utan att Pastor med församlingen, uppå en laglig Sockenstämma sådant beslutar, finnes likwäl äfwen förlidet år en reparation verkställd, som enligt räkningen upgår till omkring 20 Rd, hwilken suma jag således yrkar måtte af Kyrkowärden och dem, som gemensamt med honom nämnde reparation, utan Pastors hörande, beslutat, såsom olagligt disponerad till Kyrko-Cassan återbäras.
- 3:tio.
- Till min än större förundran har jag af räkningen inhämtat, hurusom för Kyrkans medel 1/60 uti Lysekihl med Åkerbräcken blifwit inköpt, utom att fråga derom warit wid allmänn Sockenstämma väckt, eller Sockenstämma för en sådan åtgärds widtagande hos mig ens blifwit begärd. Ett så egenwilligt och godtyckligt disponerande af Kyrkomedlen hwarken kan, bör eller får passera oanmärkt. Huruwida handeln af denna fastighet warit för Kyrkan mer eller mindre förmånlig lemnas derhän; den måste i alla fall såsom alldeles olaglig

ogillas och återgå, samt att Kyrkowärden åläggas att hålla Kyrko-Cassan skadeslös för de dertill använde 73 Rd. 16 s.

Sedan dessa anmärkningar blifwit upplästa, framträdde Kyrkowärden och förewisade de enlgt 1:sta anmärkningspunten saknade verificationer, hwilka nu med räkningen jemnfördes och befunnos dermed öfwerensstämmande. I afseende på 2:dra anmärkningspunten, förklarade Kyrkowärden, att de sistlidne år skedda reparationerna fordrade en så stor skyndsamhet, att man icke ansåg sig kunna dröja dermed intill dess de blifwit wid allmän Sockenstämma beslutade, hwilket förhållande äfwen af församlingens närwarande Ledamöter bestyrktes.

Undertecknad ordförande wille derwid således endast för framtiden erinra, att det åligger Kyrkowärden i så god tid undersöka befintliga bristfälligheter å Kyrkan eller Klockstapelen, att intet hinder möter för deras botande på det sätt och i den ordning föreskrifwit är.

Hwad sluteligen widkommer 3:dje anmärkningspunten eller inköpet af fastigheten för Kyrkans medel, företeddes sjelfwa Köpe-Contractet, å Kyrkans wägnar undertecknad af Mattias Olsson, dertill anmodad af flere bland Köpingens röstegande Ledamöter, hwilka nu närwarande erkännde anmärkningens riktighet rörande olagligheten af denna handel, men derjemte föregåfwes, att de ansett densamma för Kyrkan så fördelaktig, att de icke trott sig böra låta tillfället till denna aqwisation gå sig utur händerna, hwilket skulle hafwa blifwit en följd af upskof dermed, intill dess wederbörande hunnit i laga ordning deröfwer höras och derföre beslutat att på eget bewåg densamma upgöra. Denna åtgärd gillades äfwen allmänt af församlingens wid Sockenstämman närwarande Ledamöter, hwilka sålunda önskade ~~oeh~~ [den] afslutade handelns bestånd. Undertecknad ordförande reserverade sig deremot i fråga om allt ansvar för en härigenom framdeles möjligen uppkommande förlust för kyrkan.

Wid den nu företagna granskningen af Kyrko-Cassans Reverser, ansågs några deribland mindre säkra, hwarföre man nu enhälligt stadnade wid det beslut, att hwar och en, som har af Kyrkans penningar större eller mindre lån, skulle åläggas att, inom Sex månader härefter, å sin derför utfärdade förbindelse anskaffa Laglig borgen af 2:ne wederhäftige Personer, som sjelfwe ej hade lån utur samma Cassa, och det wid äfwentyr, att lånet annars till inbetalning genast upsägas.

Samma vilkor bestämdes äfwen för alla ur Kyrko-Cassan framdeles bewiljade Lån; och ålades Kyrko-Wärden, att om verkställigheten af detta beslut gå i befattning.

Då ingenting nu vidare war att andraga, uplöstes Stämman, och till Protocollets justering utsattes Söndagen den 9 instundande April. Den härmed missnöje eger att besvär anföra mot Socknestämmebeslutet enligt gällande Författningar.
Ut Supra, in fide m Carl A. Thudén

Upläst och justerad den 9 April i Lysekihlis kyrka 1837 intyga
A.C. Rosander. Vice Comminister
Per Ab:son Pig [Pik]. Olof H. Lindbom.
Upläst från Predikstolen i Lysekihlis kyrka den 16 April 1837 intyga
A.C. Rosander
Johannes Olsson. Bernt Olsson.”
(Sockenstämmoprotokoll i Lysekil genom Fritz Lüscher/PS)

Sammanfattning - Sockenstämman hålls i Lysekils kapellförsamling. Som första punkt står organiserandet av hamnrätten. Ordningssmannainstruktionens bestämmelser om hamnrättens funktion föredras. Från förra hamnrätten kvarstår Hans Nilsson Lycke och Mattias Olsson. Ytterligare fyra ledamöter väljs: skepparna Abraham Norrman, Hans Andersson (Lycke?), Johannes Högvall och Per Abrahamsson Pik. (Granqvist, Lysekils kommun före fullmäktiges införande 1889, sid 69)

På stämman anmärker Carl Adolf Thudén på de av kyrkvärden förda räkenskaperna:

1. Verifikationer saknas.
2. Reparationer å kyrkan till kostnad av 20 riksdaler har företagits "utan att Pastor med församlingen uppå en laglig Sockenstämman sådant beslutat".
3. "För kyrkans medel 1/60 uti Lysekil med Åkerbräcken blifwit inköpt utan att fråga därom någonsin warit wid allmän sockenstämman väckt".

På stämman sker följande:

1. Kyrkvärden företer samtliga verifikationer.
2. De på kyrkan företagna reparationserna har enligt kyrkvärden fordrat "en så stor skyndsamt, att man icke ansåg sig kunna dröja därmed intill dess de blifwit wid allmän sockenstämman beslutade, hwilket förhållande äfven af Församlingens ledamöter bestyrktes".
3. Kontraktet är å kyrkans vägnar underskrivet av Mattias Olsson "dertill anmodad af flere Köpingens röstegande ledamöter". Man medger nu visserligen riktigheten i prostens anmärkning rörande lagligheten av affären, men sedan är det slut på medgivandena. Man har ansett affären så fördelaktig för kyrkan att man ej velat "låta tillfället till denna aqwisation gå sig utur händerna, hwilket skulle blifwit en följd af uppskof dermed, intill dess

wederbörande hunnit i laga ordning deröfver höras". Man har därför på eget bevåg genomfört affären.

Nu är det väl från början uppenbart att detta är en god affär för kyrkan. Innan staden inlöser den samfällda jorden i Lysekil får kyrkan mycket god avkastning på sina pengar. Denna punkt på stämman visar strandsittarnas vilja att markera sin egenställning visavi prästerskapet.

1837-04-21 Kunglig Maj:ts Nådiga Kungörelse, om förbud emot fiskande och försäljning av hummer ifrån början av juli till mitten av september varje år; Given

Stockholms slott den 21 februari 1837. Svensk Författningssamling No 19 år 1837.

- 1837-1838 Denna vinter medför stor nöd. Konungens Befallningshavande tilldelar de fattiga fiskarna och strandsittarna på Tjörn bland annat kornmjöl och potatis. (Johan Pettersson, Bygd och människor, sid 134)
- 1838 Posten som strandföreståndare, det vill säga ordförande för Lysekils jordägare, inrättas. I handlingar i ärendet noteras att "Lysekils grundegare öfverenskommit at lemna strandens Föreståndare Ämbete till snickare Sven Wallin".
- 1838 Johan Gabriel Mollén skriver rapport om 1837 års försöksverksamhet inom fisket. Mollén har för detta uppdrags fullföljande hyrt in två engelska fiskefartyg samt med dessa bedrivit fiske i Skagerack, vid Jutska revet och Djupa rännen. Rapporten kritiseras och underkänns i en uddevallatidning. Landshövdingen ber sockenstämman i Lysekil att yttra sig över Molléns rapport. (Knuth Hansson, sid 62)
- 1838-05-27 Sockenstämman sammankallas av länsstyrelsen för yttrande över Johan Gabriel Molléns försöksverksamhet med storsjöfiske. Kronolots Per Mattsson på Kornö, fiskarna Engelbrekt Hansson på Saltö och Mattias Larsson i Lysekil samt salteriägare Bengt Wallström i Lysekil, vittnar och förklarar det riktigt att den engelska metoden är vida överlägsen förut använda metoder. Fångsterna blir rikligare och man lär sig även att bereda kabeljo av torsk och långa. Stämman tillstyrker fortsatt stöd för Molléns fiskebefrämjande arbete. (Knuth Hansson, sid 62)
- 1838-11-23 ”Genom öppen auktion, som hålles på skärgårdsverket Rinckenäs vid Lysekihl, Tisdagen den 20:e i denna månad, kl. 10 förmiddagen, försäljes till den högstbjudande, af den ifrån Finska skonerten Fortuna lossade last, kommande från Amsterdam, och destinerad till Christinestad, bestående af: Caffé i Säckar, Toppsocker, Candisocker, Ost, Sill, Indigo, Bresilja och andra färgstoffer, jemte diverse inventarietpersedlar, med betalningsanstånd och afbetalningsvillkor som wid Auktionens början uppgifwas. Munkedal den 10 Nov, 1838. H. J. Norberg.” (BLT 1838-11-23/KJ) (Anton Uhrberg, Kosteröarna, sid 74)
- 1839 Detta år görs en enkät via stiftens konsistorier om hur många församlingar i Sverige som har lärare i fasta eller ambulerande skolor. Nästan hälften av landets drygt tvåtusen församlingar har någon form av skola och cirka hälften av dessa drivs med hjälp av ambulerande lärare. (www.lararnashistoria.se)
- 1839-02-27 Boupppteckningen efter änkan Anna Olofsdotter i Röd visar bland annat

tillgångar i följande fartyg:

1/4 i slupen MINERVA (”Minerfva) liggande på Lysekil, 300 riksdaler,

1/4 i slupen MARIA SOFIA liggande på Lysekil, 300 riksdaler.

(Äldre Nordisk Handelssjöfart, sid 49, med följande tillägg i fotnot av Sandklef: Slupen Minerva av ek och furu, 30 läster, hemma i Lysekil. Slupen Maria Sofia av ek och furu, 34 läster, hemma i Lysekil.) [Anm: I skrivande stund oklart vilket Röd som Albert Sandklef avser.]

- 1839 Skolmästare Brynolf Hallenberg flyttar in från Torpa till Kyrkvik i Lysekil och börjar bedriva privatundervisning. (Tylegård, LP 1993-05-07) (LP 1993-08-13)
- 1839-03-03 Sockenstämman ordnar uttaxering för sådana gemensamma utgifter som ej åvilar jordägarna.
- 1839-03-10 Sockenstämman väljer kronolänsman Anders Christian Sonnenstein till ordningsman efter tullkontrollör Daniel Magnus Deijenberg. (Ernst Hörman, Lysekil, sid 31)
- 1839-04-21 På sockenstämman väljs konsul Johan Gabriel Mollén till ordningsman. (Ernst Hörman, Lysekil, sid 31)
- 1840-talet Ungkarlspoeten Wilhelm von Braun, född 1813-11-08 på gården Brängeås i Böne socken, Älvsborgs län, sommarbosätter sig på Kornö. Här och i Lysekil håller han hov med sina litterära vänner. Wilhelm skriver bland annat texten till Mors lilla Olle som 1892 ges ut av Alice Tegnér. (VB, 1954, sid 407) (BN 1996-01-15) (BLB, SKHH)
- 1840 Rabbalshede gästgivaregård har ett rykte som ett av värsta gästgiverierna i Bohuslän genom att vara ett tillhåll för traktens sämsta element. Till dessa element hör tyvärr även gästgivaren Johannes Christensson och hans son Carl Johansson. (Västsvensk Hotell- och Restaurantkrönika, sid 98-100)
- 1840 Sjökapten Gustaf Andersson, född 1815 i Gamlestadens församling, Göteborg, flyttar till Fjällbacka. Gustaf Andersson är tillika skeppsredare och innehar bland annat briggen SVALAN och slupen ELEMİNDE. (Knuth Hansson, Vikarvets årsbok 1974-1975, sid 68-69)
- 1840-02-02 På sockenstämman omväljs konsul Johan Gabriel Mollén till ordningsman. Mollén ivrar på stämman starkt för att utveckla köpingen. För expansionen av sin handelsrörelse är han i hög grad betjänt av att samhället utvecklas. Han lägger på stämman grunden för Olaus Ericssons kommande motion i riksdagen om ytterligare förmåner för köpingen.

Riksdagsman Olaus Ericsson motionerar för att Lysekil skall få sjötullkammare i stället för den hittillsvarande inloppskammaren. Distriktet skall omfatta sträckan från Käringön till Hunnebostrand.

Vidare yrkas att köpingen skall få de tolagsmedel för sin sjöfart, som i stället då inlevereras till Uddevalla och att de av köpingens handlanden och skeppare med flera som önskar så skall få erhålla burskap och att de med sådant burskap skall ha samma rätt som sjöstadborgare i allmänhet. Man vill även ha postkontor och vissa lättnader i olika avgifter för sjöfarten.

Denna gång uteblir dock framgångarna i riksdagen. Utskottssvaret blir att de ytterligare förmåner som nu begärs kan lösas i varje enskilt fall utan ständernas inblandning. Beslutet från ständerna följer utskottets rekommendation. (Granqvist, Lysekils kommun före fullmäktiges införande 1889, sid 65-66)

1840-07-13 Ett protokoll från hamnrätten i Lysekil avhandlar frågan om ansvar för oriktigt handhavande av fiskeredskap:
Skepparen Mattias Olsson hade till hamnrätten låtit inkalla fiskaren Berndt Lindbom "i påstående om ansvar för den skada och förlust Lindbom honom tillfogat därigenom att Lindbom såsom föreståndare och hufvudman för den så kallade silkeswaden här i Lysekils hamn den 8 sistlidne juni skolat kastat sin wad in uti den wad, deri Olsson äger 3:ne Lotter jemte lott för båt, då i tillfället Mattias Olssons wad skolat hafwa kast på en ansenlig mängd makrill".

Lindbom tillfrågas först huruvida han har något jäv att anföra emot snickaren Sven Wallin, vilken inkallats som suppleant i Hamnrätten. Lindbom har intet jäf eller klander mot Wallin".

Skeppare Olsson upprepade "sin ofvanberörde uti stämning andragna klagan med tillägg, att han å Bernt Lindbom yrkade skadeersättning för sin part med 20 Rd Baneo". Han yrkar dessutom laga ansvar och ersättning för rättegångskostnaderna.

Bernt Lindbom bestred dels att han vid ifrågavarande tillfälle varit huvudman för vaden, dels att Mattias Olsson och hans vadlag tillfogats skada. Han hävdade att båda vadlagen voro lika vållande till det ifrågasatta oordentliga kastet.

Hamnrätten försökte förlika parterna, men detta lyckades icke. Man hörde en skeppare som vittne och denne berättade att han från Långebrygga iakttagit, att när Olssons vad var halvvägs utlagd Lindboms vad "ställdes rakt i bröstet på Olssons och sedan följdes, så att Olsson wad omöjligen kunde komma i land förrän svarandens wad blef undandragen". Ytterligare ett vittne hördes och berättade lika med det förstnämnda.

Hamnrätten meddelade följande utslag: "Som det blifvit styrkt och Bevisat utan att Lindbom samma kunnat vederlägga, att Lindbom hindrat Mattias Olssons wadkast och derigenom wållat skada och förlust, hvilken skada hamnrätten likvist icke kunde bedöma och icke äger yttra sig öfver, så stannar Hamne Rätten vid det beslut, att med stöd af 3 kap 2 § Kunglig Maj:ts hamnordning af den 24 januari 1771 fälla Lindbom såsom för första öfverträdelsen emot åberopade § till 16 sk Banco böter samt att ersätta Olsson rättegångskostnaden med 2 Rd Banco, egendes parterna i ersättningsfrågan vända sig till vederbörlig domstol." Besvärshänvisning meddelades till häradsrätten.

(Vikarvets Årsbok 1960-1961, Hamnrätten, sid 79-94) [Anm: Mattias Olsson bor på Gamla Strandgatan 7A och Bernt Lindbom bor på Gamla Strandgatan 14.]

- 1840-10-10 Kunglig Maj:t medger att som lärare få anställa en präst vid skolinrättningen i Fiskebäckskil med en årslön av 400 riksdaler banco jämte bostad om två rum och kök samt hage för odling av köksväxter. (Tylegård, LP 1993-05-07)
- 1840 Lysekils befolkning är 555 personer. (Lüsch, Lysekils Historia, sid 20)
- 1841 Fyrar tas i drift på Vinga, Hällö, Buskär och Böttö. (Krantz, Göteborg och Bohuslän, sid 277) (Krantz, Väst kust, sid 176) (Anton Uhrberg, Kosteröarna, sid 77) (Krantz, Sommarland, sid 73: Hällö tas i drift 1842.) (Svenska Fyrällskapet, Blänket 2004:2, sid 14: Hällö tas i drift 1842.)
- 1841 Fiskebäckskil kapellförsamling uppför ett skolhus intill kyrkan. För att finansiera skolbygget säljer församlingen ett hemman som man äger på Orust. Som lärare i skolan tjänstgör under många år kapellpredikant Helge Bruhn. Han använder sig av Lancastermetoden, det vill säga äldre och duktiga elever undervisar de övriga. (Tylegård, LP 1993-05-07)
- 1841 Hamnrätten och ordningsmannen kungör i samråd med Lysekils jordägare den så kallade Torvstadgan: "med anledning af den skada Lysekils myrar och utmarker genom obegränsad tillåtelse för torfskärning eller trampning hittills lidit, stadgat att ingen vid 6 Rd 32 skilling Banco vite får utan anmälan hos och bifall af snickaremästare Wallin skära eller trampa torf på Lysekils egor". Sven Wallin är vid denna tid ännu strandföreståndare.
- 1841 Lots Johannes Korseberg och skeppare Hans Korseberg från Lysekil omkommer till sjöss. (Knuth Hansson, sid 55)
- 1841 Hans Nilsson Lycke står som ägare av slupen MARIA SOPHIA om 34 läster. (Äldre Nordisk Handelssjöfart, sid 46) [Anm: Se dagens adress Gamla Strandgatan 2.]
- 1841-02-04 "Enligt upprättad Skeppslista öfwer sjöfarten i Lysekihl upplyses, att under förlidet år derstädes inpasserat 51 slupar, galeaser och skonoter, hwaraf 17

antingen helt och hållet tillhört Lysekihlsboar eller och wissa delar deraf, de öfrigas hemort ha varit fiskläger deromkring. Till Fiskebäckskil hafwa likaledes under förl. Året inpasserat 38, hwilka alla varit derstädes. Till fisklägena Kjäringön, Rågårds, Malmön och Mollösund 18, hwaraf 5 varit hemma i Kjäringön, 8 i Rågårdswik, 4 i Malmön och 1 i Mollösund.” (BLT 1841-02-04/KJ)

- 1841-02-11 ”Enkefru Rådmanskan Christ. Beronius född Sandberg, afled stilla i Lysekihl den 5:te Febr. 1841, i en ålder af 74 år, 9 månader och 27 dagar. ” (BLT 1841-02-11/KJ)
- 1841-02-11 ”Wid uppgiften i föregående N:r om inpasserade fartyg till Lysekihl, har det oriktiga influtit, som skulle endast 51 fartyg der inpasserat, hwilket bör i det stället heta: uttaget pass i Lysekihl, äfwensom uppgiften om de fartyg som tillhörde Lysekihl, hwilkas antal endast är 10.” (BLT 1841-02-11/KJ)
- 1842 Ångbåtskommunikation inrättas sommartid mellan Göteborg och Hull i England. (Krantz, Idyll och Sensation, sid 149)
- 1842 Hällö fyr utanför Kungshamn tas i bruk. Därmed kan den höga träbåken på Sälö rivas. (Krantz, Göteborg och Bohuslän, sid 278) (Anton Uhrberg, Kusten vid Soten, sid 14)
- 1842-08-22 Kunglig Maj:ts och Kommerskollegiums Kungörelse, angående särskilda förmåner vid idkande av Storfiske med sådana fartyg, som av Engelsmän och Holländare därtill begagnas; Given i Stockholm den 22 augusti 1842. Svensk Författningssamling No 22 1842.
- 1842 Nils Ericsson och handlande C.A. Kullgren från Uddevalla startar stenhuggeri på Malmön. (Sveriges äldsta företag, sid 218) (Knuth Hansson, sid 143) (Krantz, Göteborg och Bohuslän, sid 348) (EGG, I, sid 38)
- 1842 Gustaf Andersson startar firma i Fjällbacka med bland annat salteri och inläggning av så kallad Fjällbacka-ansjovis. (Knuth Hansson, Vikarvets årsbok 1974-1975, sid 67-69) (Se även Bohusläns samhälls- och näringsliv 4. KONSERVINDUSTRIN, sid 14-15) [Anm: Därmed är Gustaf Anderssons firma den första i Bohuslän som lägger in ansjovis.]
- 1842-1844 Friherre Nils Ericsson leder byggnationen av Albrektsunds kanal i Marstrands skärgård. (EGG, I, sid 38) (Knuth Hansson, Södra Bohusläns övärld, sid 221) (Rolof, Sveriges inre vattenvägar. Del 3, sid 34-44)
- 1842-1845 Axel Emanuel Holmberg ger ut Bohusläns historia och beskrivning. Holmberg skriver om Lysekil: "Uti Lyse socken på yttersta udden av Stångenäs

ligger Capellförsamlingen och - hwad tycks! - köpingen Lysekil. Detta lilla samhälle lärer leda sin upprinnelse ifrån det stora sillfisket i sednare hälften af 16:e seklet, då fiskarena i nästliggande skärgård förenade sig om uppbyggandet af en kyrka, hwilken först uppfördes på Saltö, och sedan härstädes. Såsom köping räknar Lysekil visserligen icke högre ålder än ifrån 1832, och är såsom sådan betraktad, redan tolv år för gammal. Hade detta ställe varit det enda större fiskeläge i skärgården, kunde dess förläning af köpingsrättighet warit giltig nog, men måste nu betraktas som ett obetänksamt infall af wederbörande, då man ser så lifliga skärgårdssamhällen som Fjällbacka och Fiskebäckskil m.fl. sakna en sådan förmån. Ett nödvändigt villkor för en köping är landthandel och en sådan kan Lysekil drifva endast med en del af allmogen ifrån Bro och Bokenäs pastorater, hwilket är allt för obetydligt, i jämförelse med den handel och rörelse, som råda på ofvannämnda fiskelägen ...".

Att Lysekil blivit köping, kunde Holmberg inte smälta. Både Fjällbacka och Fiskebäckskil hade bort gå före, tyckte han. Och han passade på att särskilt lufta sina känslor i samband med omtalandet av att lysekilsborna för ett par tusen riksdalers kostnad byggt ett torn på sin träkyrka.

Ett förslag om att i stället bygga en skola för pengarna hade de förkastat, sade han, »dels emedan de ansågo en skolanstalt såsom en onödig lyxartikel i en köping och dels emedan en tornbyggnad var högst nödvändig för att på avstånd kunna tillkännagiva, att köpingen Lysekil ligger här och icke annorstädes». (Krantz, Gestalter från kusten, sid 205-206)

Om fisket i Bohuslän ger Holmberg följande beska kritik: »Fiskerierna härstädes äro ej ens ett sken av vad de kunde och borde vara och kunna icke vara annorlunda, så länge både fisken och fiskaren hanteras efter det mest utbildade plundringssystem».

Detta plundringssystem bestod i, att fiskarna voro fullkomligt beroende av salteriägarna i skärgården. De förskotterade båtarnas utrustning för fisket, genom sina handelsbodas och krogar förskotterade de också både mat och spritdrycker, och sedan hade fiskarna blott att lämna sina fångster som avbetalningar till kreditörerna, vilka beräknade amorteringarnas värde efter eget godtycke.

Holmberg skriver vidare: »Skulle något bliva över, sedan förskottet är betalt, plägar det också stanna hos salteriidkaren, men fiskarens behållning därav blir föga mer än ett rus, och kan hans hushåll icke livnära sig av småfiske, så måste det genom tiggeri söka sin utkomst hos jordbrukaren».

Dessa förhållanden utmärkte i synnerhet skärgården söder om Lysekil, norr därom voro fiskarna mera självägande och stodo sig gott. Den grundläggande orsaken till det onda såg Holmberg i det tillstånd av förlamning och fåfång väntan på sillens återkomst, som spred sig över skärgården efter den senaste sillperiodens slut i århundradets första decennium. När folket äntligen insåg, att

de gyllene tiderna voro förbi, var det så utarmat, att det ingenting förmådde utan lätt kunde exploateras av vem som helst. (Krantz, Gestalter från kusten, sid 200-201)

- 1842-1848 Hans Nilsson Lycke företräder skepparna i oppositionen mot inrättandet av folkskola i Lysekil. (Granqvist, Lysekils kommun före fullmäktiges införande 1889, sid 196-212)
- 1842 Det Bundsenska salteriet på Rinckenäs köps av skepparna Per Abrahamsson Pik och Hans Nilsson Lycke.
- 1842-02-05 ”Protocoll, hållit wid allmän Sockenstämma med Lysekihls Församling den 5 Februarii 1842.
S.D. Wid denna Sockenstämma som å Församlingens vägnar blifwit hos undertecknad äskad af Skepparen Per Abrahamsson Pik och Hans Nilsson Lycke, infunno sig Församlingens röstegande Ledamöter nästan mangrannt, för att öfwerlägga och besluta rörande väckt fråga om uppbyggandet af ett Torn wid Kyrkan, i stället för den å Kyrkogården stående Klockstapelen, hwilken ansågs både mindre ändamålsenlig och ganska kostsam att underhålla.
- Sedan Kyrko-Cassan, hwars årliga inkomster hufvudsakligen består uti gåfwomedel, räntor å dels utlånte penningar och arrenden för Kyrkans ägor och Tomter, nu vuxit till omkring 900 Rd B:co ansåg man sig böra deraf disponera en större del till något för Kyrkan eller Församlingen nyttigt och allmänt gagneligt ändamål, hwarwid egenteligen trenne större företag hade kommit i betraktande, nemligen
- 1:mo den projecterade Tornbyggnaden,
 - 2:do inrättandet af en allmän skola för Församlingens barn,
 - 3:tio Kyrkans målning med oljefärg inwändigt;
- och som hwart och ett af dessa företag woro af beskaffenhet att medtaga större delen af de nu förhandenwarande tillgångarne, började man öfwerlägga hwilketdera borde sättas i främsta rummet, och således nu beslutas.
- Undertecknad, som länge insett och erfarit den stora saknaden af en fast skola inom detta samhälle, trodde, att anskaffandet af en sådan borde blifwa det första och wigtigaste föremålet för Församlingens omtanka, och tweekade således icke, på flera anförda skäl, att nu tillstyrka Församlingen att till upförande af ett passande skolhus begagna ett tillfälle, som sedan troligen icke så snart erbjuder sig. I denna sin åsigt fann han sig dock understödd endast af Köpingens n.w. ordningsman Herr Consul Mollén samt Herr David Schiller, hwaremot pluraliteten af Församlingen, wäl erkännande nyttan och nödwändigheten af en Skolinrättning, likwäl och med hufvudsakligt afseende på kyrkans prydnad och det kostsamma underhållet af den nu warande

klockstapelen, förklarade det länge hafwa warit dess allmänna önskan, att få ett Torn wid kyrkan i stället för det för flere år sedan nedblåsta, och hwartill den nu yrkade, att en wiss summa af Kyrkans medel borde bestämmas och användas.

Man ansåg detta ock nu så mycket lättare kunna ske, som 2:ne af Församlings Ledamöter Per Abrahamsson Pik och Hans Nilsson Lycke erbjudit sig, att för detta ändamål afstå en af dem nyligen inköpt, på Rinckenäs stående Salteribyggnad, innehållande cirka 26 Tolfter till större delen friskt och godt 12 alnars byggnads-timmer, genom antagande af hwilket anbud en betydligare del af de till Tornbyggnaden erforderlige materialier kunde på stället för billigt pris erhållas. Sedan Tornbyggnaden sålunda blifwit beslutad, bestämdes en summa af 666 Rd 32 s. Banco, hwarutöfwer den icke under något wilkor finge gå. I förhållande till denna summa skulle af någon kunnig person en Ritning till ett enkelt men prydligt Torn upgöras, hwilken ritning sedan komme att till Öfwer-Intendents-Embete öfwerlemnas, för erhållande af wederbörlig stadsfästelse, innan arbetet företages.

Som större delen af kyrkans penningar woro utlånade mot reverser skulle oförtöfwadt upsägas till betalning wid näst instundande midsommartid, wid äfwentyr af genast derpå följande lagsökning för hwar och en, som sin skuld wid nämnder tid icke betalar, och skulle kyrkowärden om medlens indrifwande försorg draga.

Församlingen ansåg sig nu äfwen böra bland sina medlemmar utwälja en Byggnads-Committée, som skulle ombesörja arbetets verkställighet och derwid hafwa hufwud-tillsynen. Till Ledamöter i nämnde Committée blefwo nu utwalde: Herrar Consul Mollén och David Schiller, Skepparne Per Abrahamsson Pik, Hans Nilsson Lycke och Hans Andersson, samt Snickaren Swen Wallin, hwilka nu närwarande lofvade att sig detta sysslande utan särskildt arf åtaga, samt tillika, under Kyrkowärdens frånvaro på sjöresor biträåda wid fordringarnes indrifwande.

Ehuru, till följe af det nu fattade beslutet om Tornbyggnaden, någon Skolinrättning för närwarande icke kunde påtänkas, förklarade sig likwäl, med anledning af undertecknads derom förnyade framställningar, Församlingens Ledamöter icke wilja lemna detta wigtiga föremål ur sigte, utan dertil, sedan Tornbyggnaden wore verkställd, gerna använda det blifwande öfwerskottet af Kyrko-Cassan, samt sjelwa efter råd och lägenhet sammanskjuta det bristande.

Då något widare nu icke war att andraga, tillkännagafs, att dagens Protocoll kommer att justeras i morgon 14 dagar till som är Söndagen den 20:de dennes. Ut Supra in fidem Carl A. Thudén.

Uppläst och justerad den 20 Februarii 1842. P. Aurelius.
Hans Nilsson Lycke. Hans J:son Pihl. Petter Olsson.

Med stöd af Kongl. förordningen den 26 Februarii 1817 och Kongl. Kungörelsen den 24 Mars 1824, bör: Den, med detta beslut missnöjde, sine beswär genast före nästa Söndag hos Församlingens Pastor Herr Contracts Prosten C.A. Thudén anmäla; för erhållande af bestämd anvisning till beswärens fullföljande. Den 27 Februarii 1842.

Uppläst ifrån Predikstolen den 27 Februarii 1842. P. Aurelius.”
(Sockenstämmoprotokoll i Lysekil genom Fritz Lüsich/PS)

Sammanfattning - Skepparna Per Abrahamsson Pik och Hans Nilsson Lycke begär möte med sockenstämman för att överlägga och besluta om "uppbyggandet af ett Torn vid kyrkan i stället för den å kyrkogården stående klockstapeln, hvilken ansågs både mindre ändamålsenlig och ganska kostsam att underhålla". (Granqvist, Lysekils kyrkor och församling, sid 16-18)

Kyrkan har vid detta tillfälle 900 Rd Banco i kyrkokassan och man anser sig kunna disponera större delen därav för något nyttigt ändamål. Enligt protokollet föreligger tre förslag:

1. Den projekterade tornbyggnaden;
2. Inrättande av allmän skola för församlingens barn;
3. Kyrkans målning med oljefärg invändigt.

På sockenstämman sker den första stora skoldebatten i Lysekil. För start av skola i Lysekil är prosten Carl Adolf Thudén, konsul Johan Gabriel Mollén och David Schiller. Majoriteten röstar för tornbygget, säkerligen beroende på att motionärerna "erbjudit sig att för detta ändamål afstå en af dem nyligen inköpt, på Rinkenäs stående salteribyggnad".

Det är det gamla Bundsenska salteriet som därmed går sitt öde till mötes. Salteriet rivs och timret överläts till kyrkan att bygga ett nytt torn. (Granqvist, Lysekils kyrkor och församling, sid 16-18)

Stämman beslutar anvisa 666 Rd 32 sk Banco, "hwarutöfver den icke under något wilkor finge gå". En byggnadskommitté med konsul Johan Gabriel Mollén som ledande kraft tillsätts för att handha bygget. Något arvode skall ej utgå. (Granqvist, Lysekils kyrkor och församling, sid 16-18)

1842-04-03 ”Protocoll, hållit wid allmän Sockenstämma med Lysekihls köpings Församling den 3 April 1842.

S.D. Genom i dag 14 dagar sedan upläst kungörelse hade denna stämma blifwit i laglig ordning utlyst för vals anställande af

- 1:o Ledamöter uti innewarande års Bevillings-Taxerings-Committée, som är utsatt att hållas med Bro Pastorat på Skådene Gästgifwaregård Thorsdagen den 26 instundande Maji.
- 2:do Deputerad wid det sammanträde, som, enligt Konungens Befallningshafwandes Kungörelse af den 26 sistlidne Februarii kommer att hållas i Uddewalla den 15:de dennes rörande Presträttigheternas utgörande i Bohus Län, och
- 3:tio Ombud wid det sammanträde, som å samma tid och ställe kommer att hållas rörande årlig afgift till Jagt-Cassan eller andra ändamålsenliga åtgärders widtagande för Rofdjurs utödande.

Wid föredragningen här af blefwo nu till Taxeringsmän för Köpingen utwalde: Herrar Consul J.G. Mollén och David Schiller. Särskilde ombud för Köpingen wid de uti 2:a och 3:dje puncterna omförmäldte sammanträden aktade Församlingens wid stämman närwarande Ledamöter icke nödigt utvälja, förklarande sig i detta afseende nöjde med hwad ombuden från de öfrige Församlingarne i Länet lagligen öfwerenskomma och besluta.
Ut Supra in fidem Carl A. Thudén.

Uppläst och justeradt den 10 April 1842. P. Aurelius.
Nils Wallin. Elias Halfvårdsson.

Vid ofvanstående justering tillkännagafs för Lysekihls församling det vice Klockaren O.W. Lysell förliden Söndag blifwit af Lyse socken enligt 4:de § uti den dagens Sockenstämmo Protocoll antagen till dess vaccinateur; och det förklarade Lysekihls hemmavarande ledamöter önskan: det han äfwen i detta afseende måtte betjena Köpingen mot erhållande af den ersättning hans företrädare i och för detta erhållit; hvarmed Lysell förklarade sig nöjd under åtagande af de förbindelser som dermed äro eller blifwa förenade.
Lysekil den 10 April 1842. In fidem P. Aurelius.”
(Sockenstämmoprotokoll i Lysekil genom Fritz Lüscher/PS)

- 1842-06-18 Kunglig Maj:ts Nådiga Stadga angående Folkundervisningen i Riket utfärdas. Den fastställer både församlingens och barnens skyldigheter och statens åtagande vad gäller lärarnas utbildning. Historikern Gunnar Richardson har sammanfattat stadgans viktigaste punkter i den jubileumsskrift som publiceras när folkskolan fyller 150 år. Här följer några av dessa:
- I varje stadsförsamling och i varje socken på landet skall finnas minst en skola med en utbildad lärare. Skolan bör helst vara fast.
 - Skolans ledning skall bestå av en skolstyrelse med kyrkoherden som ordförande
 - Varje lärare som är examinerad äger rätt att erhålla lön wärd minst 16 tunnor

spannmål, bostad med bränsle, samt sommarbete och vinterfoder för en ko.

- I alla stiftstäder och i Stockholm inrättas med statliga medel lärarseminarier, underställda domkapitlens ledning. Statliga stipendier kan utgå till behövande elever.
- För att bli antagen till folkskollärare krävs av den sökande gudsfruktan och sedlig vandel och att han avlagt lärarexamen. Vissa lärare skall kunna vaccinera och åderlåta.
- De ämnen som skall ingå är läsning, skrivning, räkning, kristendomskunskap och biblisk historia, geografi, historia, naturkunskap, gymnastik och sång. För fattiga och svagbegåvade kunde en minimikurs med färre ämnen gälla. Skolstyrelsen fick bestämma skillnaden i kunskapskrav mellan pojkar och flickor.
- Barn som undervisas hemma har skyldighet att infinna sig i skolan och examineras.

Den nya folkskolestadgan är egentligen en omvälvande händelse.

Församlingarna har nu skyldighet att erbjuda alla barn undervisning och föräldrar måste släppa en del av ansvaret för sina barns fostran och överlämna detta till en ny ”professionell” yrkeskår, lärarna, speciella barnfostrare utsedda av samhället. Församlingsborna måste också bidra med skatter till den nya institutionen vilket ofta stöter på motstånd.

Barn som grupp, som kategori, träder nu fram i historien och avskiljs tydligare från de vuxna och en speciell barnkultur utvecklas genom skolan. Särskilda hus för barn måste byggas, lärare utbildas och speciella läseböcker och läromedel för barn publiceras. En ny form av disciplinering tar vid: tids- och rumskontrollen ökar, ämnesscheman skrivs, klassrummet blir det nya rummet för disciplinering där barn tågar in och ut på raka led, skolklockor ringer och markerar skoltid och fritid. Ordning, förhör och betyg blir viktiga honnörsord i den nya institutionen. Barnens världsbild skall öppnas med nya medborgarämnen som geografi, historia och gymnastik, men fortfarande står skolan under sträng kyrklig och formell ledning. Betoningen på kristendomskunskap och katekesläsning är framträdande den första perioden. En forskare har till och med kallat den tidiga folkskolan för ”en moralskola för underklassen”. (www.lararnashistoria.se)

Enligt folkskolestadgan skall i varje stad och socken på landet finnas minst en skola med godkänd lärare. Skola skall inrättas inom en övergångstid av fem år.

1842-12-12 ”Protocoll, hållet vid allmän Socknestämma med Köpingen Lysekihls församling den 12 December 1842.
S.D. Sedan Allmän Socknestämma i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga stadga angående folkundervisningen i Riket af den 18 sistlidne Juni, blifwit lagligen utlyst, församlades församlingens medlemmar för att rådgöra om denna viktiga

angelägenhet. Närvarande voro Köpingens ordningsman Herr Consul J.G. Mollén, Herrar D. Schiller och Andersson, Skepparne Petter Olsson, Pehr Abrahamsson Pik, Andreas Jönsson, m.fl.

Sedan Socknestämman blifwit öppnad med bön och ett kort tal rörande den stora vigten af ifrågavarande lägenhet att få en fast skola inrättad inom Köpingen, upplästes nu ånyo, ehuru den blifwit kungjord från Predikstolen, ofvannämnde Kongl. Förordning af den 18 Junii. Derpå upplästes ett anförande till Protocollet af församlingens Pastor Herr Contracts Prosten C.A. Thudén, så lydande:

”Anförande till Protocollet vid Socknestämman med Lysekihls församling den 12:te December 1842.

Hindrad af andra Embetsgöromål att sjelf föra ordet vid den till nästa måndag i Lysekihl utlyste Socknestämman rörande en Skolinrättning i denna församling, har jag ansett mig af pligt och böjelse uppmanad att härmed till församlingens närmare bepröfvande framställa mina tankar i detta högst viktiga ämne.

Sedan längre tid tillbaka inseende behovet af en ordnad undervisningsanstalt för de många barn, som här upväxa, sökte jag vid Sockenstämman den 5:te sistlidne Februarii förmå församlingen att för detta välgörande ändamål använda hela, eller åtminstone en större del af den genom årliga sammanskott samlade icke obetydliga behållningen uti Kyrko-Cassan, men af hvilken behållning den c[irka] 1000 Rd Rgs i stället blef af Församlingens pluralitet disponerad till den då beslutade Tornbyggnaden, förklarande sig likväl församlingen vid samma tillfälle, icke vilja lemna den af mig gjorda framställning om Skolinrättningen utur sigte, utan dertill, sedan Tornbyggnaden vore verkställd, gerna använda det blifvande öfverskottet i Kyrko-Cassan, samt sjelfva sammanskjuta det bristande.

I Kong. Maj:ts nådiga stadga angående folkundervisningen i Riket af den 18 sistlidne Junii har emedlertid hvarje församling blifvit ålagd att inom fem år härefter hafva sitt skolverk i öfverensstämmelse dermed ordnad. Och med anledning, såväl deraf, som af H.H. Doctorn och Biskopen A. Bruhns Ciculaire af den 12 sistlidne October gjorda tillkännagifvande, att alla underdåniga undersökningar om allmänt understöd till skollärares aflöning böra inom den 15 Februarii instundande år 1843 vara till Högwördiga. Domkapitlet insända, har denna Sockenstämma nu blifwit utlyst för fattande af sådana förberedande beslut i detta afseende, som en slik ansökning förutsätter.

Ehuru Tornbyggnaden sedan icke kunnat börjas, emedan den dertill uppgjorda ritningen ännu icke vunnit nådig stadfästelse, torde församlingen likväl icke vara böjd att uppgifva sitt derom en gång fattade beslut, och öfverskottet i Kyrko-Cassan blifver troligen alltför otillräckligt för nu ifrågavarande

ändamål, hvarför jag med stöd af församlingens ofvan oberopade löfte, att genom särskildta bidrag fylla bristen, med så mycket mer skäl påräkna dess allmänna beredvillighet att lyssna till det förslag jag nu går att framställa, som, till följe af Kongl. Maj:ts nådiga stadga, en skola här måste inrättas. Jag föreslår alltså:

1:mo att till skola inköpes nu genast, eller så snart tillfällen dertill gifves, ett passande hus, som torde kunna erhållas för någorlunda billigt pris emot hvad ett sådant komme att kosta, om det särskildt skulle ånyo uppbyggas, samt att bestridande af kostnaden därför ett allmänt sammanskott beviljas efter de i 2:dra artikeln af nu gällande Bevillningsförordning stadgade grunder.

2:do. Att till skolans iordningsställande och underhåll samt nödiga skolmaterialers anskaffande hvarje inom församlingen boende skattskyldig person lemnar ett årligt bidrag af 6 s. B:co, hvilket numera blifver så mycket mindre kämbart, som personliga skyddsafgiften vid sistlidne Riksdag blifvit nedsatt till nära hälften av hvad den förr varit.

3:tio. Att en terminlig afgift af 2 á 3 Rd B:co bestämmes för hvarje barn, som skolan begagnar, med undantag af de fattigare, hvilken afgift uppbäres af skolstyrelsen och användes till skollärares aflöning.

4:to. Att, då denna afgift troligen blifver allt för otillräcklig att dermed skolläraren aflöna äfven till det minimi belopp, som den Kongl. Stadgan föreskrifver, och detta samhälle med skäl kan anses befinna sig i sådana omständigheter, som 5 mom. af 4 § uti ofvannämnde Nådiga stadga förutsätter, underdånig ansökning nu genast göras om understöd af de till detta ändamål anslagne statsmedel.

5:to. Att ledamöter nu utväljas i den blifvande skolstyrelsen, åt hvilken församlingen äfven uppdrager att oförtöfvadt på vederbörlig ort inlemna den ofvan upptagna underdåniga ansökningen om allmänt understöd till skollärares aflönande.

Fördelarna, som tillskyndas samhället genom en sålunda väl ordnad skolinrättning äro så påtagliga, att de säkerligen icke kunna undfalla någons uppmärksamhet; och hvarje uppföring, som för ett så vackert ändamål göres, måste alltid betraktas såsom ett fruktbarande Capital, hvaraf räntan för både samtid och framtid tillfaller det allmänna. Många barn kunna derigenom bildas till gode och nyttiga samhällsmedlemmar, hvilka deremot, i saknad af nödig undervisning, öfverlemnade åt sig sjelfva och uppväxande i okunnighet och sedeförderf, icke blott blifva mindre nyttiga, än de kunnat blifva, både för sig och andra, utan äfven ofta en börda för det samhälle, hvilket de tillhöra.

Måtte derföre den tid snart komma då äfven detta Samhälle får, i likhet med en af sina grannförsamlingar, fägna sig åt en god allmän skolinrättning! Och denna tid bör icke vara aflägsen, om dess medlemmar låta sig ledas af mogen öfverläggning, varmt nit och oegennyttig enighet i de beslut, hvilka de nu gå att fatta rörande detta magtpåliggande ärende. Bro Prästgård den 10 December 1842.

Carl A. Thudén.”

Därefter upplästes af Herr Consul Mollén ett anförande, så lydande:

”Wördsamt anförande!

Då det ämne som i dag och vid denna Sockenstämma kommer att afhandlas, är för detta samhälle af allt för stor vikt och värde, att icke alla synnerligast jag, såsom Köpingens ordningsman, skulle utan likgiltighet samt med djupt deltagande och den mognaste öfverläggning ingå uti förhandlingarne; Och då jag tror mig ha skälig anledning frukta, det åtskilliga personer tyvärr heldre skulle vilja motverka än arbeta för en så outgrundligt nyttig och behöflig anstalt, som en allmän skolinrättning inom denna Köping, och hvilka så tänkande Ledamöter möjligen torde göra sina röster öfvervägande i trots af allt som talar för saken, anser jag det vara förenligt med min pligt – en gärd åt mina böjelser och mina känslor, den jag icke kan tillbakahålla – att fritt uttala min mening och detta skrifteligen på det jag må blifva rätteligen förstådd, samt i den händelse ärendet icke skulle vinna önskad framgång, jag åtminstone icke må blifva bortblandad bland mängden af oförståndige, om sådana skulle inställa sig, eller att vid mitt namn uti Dagens Protocoller framdeles skulle fästas den ledsamma prägeln, att jag icke egt förmåga att rätteligen bedöma eller uppskatta den omtänka, den välvilja och den nåd Kongl. Maj:t och Rikets Ständer medelst Stadgandet om folkundervisningen i Riket, visat för Rikets mest vanlottade undersåtare, eller de som äro i saknad af den undervisning och den bildning nutiden fordrar.

Jag anhåller derföre om tillåtelse att på följande sätt framställa mina tankar i ärendet. Att detta mitt anförande måtte uti Dagens protocoll få in extenso flyta, samt att ingen af det samma måtte anses sig förnärad.

Hvar och en af oss har säkerligen noga bekant, att det bästa arf föräldrar kunna lemna sina barn är en Gudfruktig och bildad uppfostran. Ett arf som icke multnar bort, och hvilket inga vanliga skiften kunna beröfva dem.

Medgifves detta, så följer äfven, att vår Nådige och vise Konung utmärkande dessa i sina tänkesätt genom ifrågavarande Nådiga Stadgande angående folkundervisningen i Riket med sin vanliga Riksfaderliga godhet och omtänke

åt sina barn och Undersåtar velat lemna det bästa arf och det dyrbaraste minne efter sig.

Högst märkvärdigt, ja förundrande skulle det derföre vara, om detta samhälle, hvars förhållande till Sjöfarten och Handeln – följakteligen till tidens fordringar af en vidsträcktare upplysning och således behof af större kunskaper – skulle motarbete sitt eget bästa, eller frånkänna sig sjelfva och sina barn den fördel den nu erbjudes – en fördel och en lycka, om hvilken millioner af föräldrar både natt och dag sucka och bedja för sina barn, icke allenast såsom den bästa arfedelen, utan äfven såsom den säkraste ledningen till dessa både timliga och eviga välfärd, till eget och samhällets framtida heder, lycka och välstånd.

Gerna derföre ville jag så långt som möjligt aflägsna detta oblida omdöme, om tänkesätter inom detta samhälle, och jag älskar heldre att tro, att här finnes ganska många som hjertligen önska framgång åt ärendet, ehuru samhällets knappa tillgångar och en missgynnande Coniunctur för dem som väsentligast komma att bidraga till stiftelsens grundläggande och vidmagthållande, upstapla en mängd svårigheter och betänkligheter; men lika gerna som jag skulle vilja göra denna tillämpning såsom ursäkt för en sådan anticiperad motvilja lika litet skulle en sådan ursäkt eller dylika förebäranden verka på saken; ty härvidlag få vi icke **raifounera** uti motsättande – Kongl. Maj:ts nådiga stadgande är nu en lag, som lika mycket måste åtlydas som all annan lag. Detta är jag skyldig underrätta de tviflande om, samt att det således är bäst att genast gripa sig an. Att fatta de klokaste beslut till ärendets befrämjande, att icke visa oss underlägsna våra grannar Fiskebäckskilsboarna hvarken i vilja eller förmåga, och att icke låta kostnaderna afskräcka oss. Jag skall härnedan söka visa möjligheten till tillgångar – och med en god vilja följer alltid framgång, och med ett godt syfte den Högstes välsignelser.

Att sluta af hvad jag redan haft äran anföra, äfvensom den önskan jag flera år tillkännagifvit, tillika med Herr Prosten Thudén, lär hvar och en kunna märka att jag hjertlig ifrar för saken, och lika inderligt skulle tacka hvar och en som med sitt bifall understödjer mig, ty ehuru jag icke har några barn, som komma att draga fördel af skolinrättningen, skulle en sådan nyttig inrättning skänka mig den största tillfredsställelse, och jag skulle med all min kraft och förmåga söka bidraga till dess förkofran. Tillåten mig derföra förslagsvis hemställa följande opus:

Skolbyggnaden beträffande, så, då det tages för afgjordt att den, enligt Kongl. Maj:ts Nådiga stadgande, inom en viss tid, ofelbart måste sättas uti verkställighet, hemställer jag, om icke bäst vore, om skolhuset sattes på den så kallade Kyrkbacken, då det komme att stå nära Kyrkan, fredad från eldsvåda,

hade ett hälsosamt och behagligt läge, en torr och rymlig plan för barnens lekar och tillämnade Gymnastiska öfningar och der skolläraren hade tillfälle till trädgårdsanläggning, samt andra små odlingar utan uppoffring af Köpingens Inägesjord.

Kostnaderna af en sådan skolbyggnad med nödiga uthus, anser jag sparsammast tilltaget gå till 550 Rd B:co och medlen dertill anser jag kunna åstadkommas på följande sätt:

1:mo. Genom frivilliga sammanskott till en del, dervid jag vill bidra så godt i min förmåga står både med penningar och Timmermans dagsverken.

2:do. Genom de uti författningens 3 § medgifne taxerings grunder, dervid skolstyrelsen likväl hade att påse församlingens svårigheter att på en gång utgöra hela Capitalet, så att sammanskotten fördelas på vissa år.

3:tio. Genom upplåning af bristande medel emot säkerhet uti byggnaderna samt Inrättningens Öfverskotts inkomster, hvilket allt genom planmässige beräkningar lättligen kan arrangeras.

Troligen finnes många inom detta samhälle så bemedlade, att de kunna afse en sådan summa ur sin rörelse och lika gärna sätta sina penningar ut på ränta uti en så nyttig inrättning, som att ha dem stående ute på bygden.

Härmed vore således den saken hulpen. Skollärarens aflöning och honom anslagna förmånens vidkommande, så bestå dessa uti en årlig lön af

	Rd	s
16 Tunnor spannmål eller i penningar lika med	106	32
Till nödigt bränsle	33	16
Foder till ett Kokreatur	20	---
Jordland i värde lika med	<u>6</u>	<u>32</u>
Till skollärarens aflöning åtgår således B:co	166	32

Till skolstyrelsens utgifter för Papper, Post, Porto, Ljus m.m.m samt till belöningar åt de barn som i skolan utmärka sig för flit och ett godt uppförande antages i en rund summa

	<u>9</u>	<u>16</u>
Summa Rd B:co	206	---

För att betäcka dessa årliga utgifter antages:

Att circa 265 skattskrifne personer inom Köpingen erlægga enligt 4 § 2 momentet af berörde stadga

6 skillingar hvardera, så uppstå deraf en årlig inkomst af 33 16

Att inom Köpingen finnas 50 barn som begagna skolan och hvilkas föräldrar kunna erlægga 3 Rd B:co för hvarje gosse- och 2 Rd B:co för hvarje flickebarn (lika många af hvarje kön), så uppstår deraf	125	---
Att af statsanslaget enligt 4 § 5 momentet man kunde påräkna ett årligt understöd af	<u>50</u>	---
Summa Rd B:co	208	16

Jag skulle derjemte föreslå, att som skollärares inkomst synes vara otillräcklig för en så bildad lärares utkomst som kunde lända Köpingens vuxne Ynglingar i synnerhet till nytta, derest de ville begagna sig af hans undervisning på lediga timmar, och åt dem bereda tillfälle till en sådan undervisning emot en ringa uppoffring, det skollärares lön ökades till jemna 200 Rd B:co, hvaremot han skulle vara förbunden att vissa dagar eller aftnar i veckan dels genom föreläsning i allmänt gagneliga vetenskaps grenar, dels genom undervisning i Räkning- och skrifkonsten, simpel Geometri och dylikt, egna sig åt så många som deraf ville begagna sig.

En sådan löneförhöjning synes kanske ännu kännbarare, men då dermed jemnföres den oskattbara fördelen som vinnes, och hvarigenom Lysekihl's sjöfarande kunde i allmänhet blifva ansedde som de mest bildade i Riket, är den uppoffring jag ämnar proponera, ganska ringa.

Jag föreslår till detta ändamåls vinnande, att hvarje sjöman på Lysekihl ifrån Styrman till Cajut Pojken erlade 6 rst. af hvarje förtjent Riksdl under sina sjöresor; samt att skeppare förenade sig med sine Besättningar om att afskaffa den dagliga Bränvinsförtäringen ombord så att bränvin endast utdelades under svårt arbete, storm m.m. och att i stället för en så dryg kostnad som bränvinshållningen ombord, de åt skolinrättningen erlade 1 Rd B:co på hvarje fartyg under årets lopp.

Huru mycket dervid vunnes, såväl i Physiskt och moraliskt som Ekonomiskt afseende anser jag öfverflödigt att orda nu. Jag vill endast yttra min mening såvida, att jag anser en sådan liten uppoffring som den ifrågavarande, äfvensom måttlighets förslaget, så litet påkostande eller kännbart, att den billigen kan gås in på, och att jag därför smickrar mig med edert bifall.

Om jag uti denna min Proposition, eller i mina öfriga anföranden ouppsåtligen misshagat någon, ber jag om tillgift. Ehuru blotta tanken på stridiga åsikter uti detta viktiga förehafvande, lätteligen kan förledas till förhastade uttryck, har jag dock ingen personell eller ovänlig syftan dermed.

Församlingen vet nu af erfarenhet att jag i det nyttiga aldrig delat olika åsigt med dem, och Gud känner bäst huru upprigtigt jag önskar samhällets väl, och huru gerna jag äfven nu ville bidra att åt Herran bereda en Wingård, der Köpingens späda barnplantor kunde frodas, Honom till tacknämlichkeit och eder till heder och nytta. Lysekihl den 12 december 1842.

J.G. Mollén.

Derefter togo de egentliga öfverläggningarne som början. Allmänt erkändes den stora nödvändigheten af en skolinrättning. Derpå framställdes den frågan: Om något hus vore inom Köpingen som kunde köpas för att begagnas till skolhus: Hvarpå svarades, att väl ett hus vore till salu, men då de barn som skulle komma att begagna undervisning vore minst 100, så vore detta hus alltför litet för att använda både till skolrum och boningsplats åt skolläraren och hans familj, hvarföre, om något skolhus skulle blifva, det vore bäst att ett nytt sådant uppfördes. Men vid sjelfva hufvudsaken uppstode de största svårigheter, så väl vid skolhusets uppförande och inredning, som i synnerhet vid Lärarens aflöning; ty då församlingen hade en Tornbyggnad i sigte, och endast väntade på Ritningens stadfästelse, så ville den högst ogera lemna detta arbete, i synnerhet som klockestapelen vore i så dåligt skick, att om Tornbyggnaden ej snart komma att företagas, den måste byggas om, hvilket medförde en annars onödig kostnad, dessutom vore Timmer till Tornet till en del redan anskaffadt genom en salteri byggnad, och detta timret skulle lätt rutna, om det komme att ligga någon tid. Härpå svarade ordföranden, att då det ej vore möjligt att på kort tid uppföra både Torn och skolhus, vore det bäst att först uppföra det sednare, såsom det ojämnförligt nyttigaste, i synnerhet som den uplästa Kongl. förordningen af den 18 sistlidne Junii bestämdt åligger hvarje församling i Riket inom en tid af fem år hafva sitt skolverk i ordning; hvarföre man också nödvändigt måste så fort som möjligt söka att tillvägabrinda detta. Pluraliteten af församlingen var dock af den tanka, att ehuru nödvändig en skolinrättning vore, det dock vida öfverstege Köpingens förmåga att åstadkomma den, emedan förtjänsterna detta år varit så högst ringa, och isynnerhet emedan största delen af Köpingens Innevånare voro ganska fattiga och således ej kunde lemna något bidrag till skolinrättningen, att ej öfver 20 familjer vore, för hvilkas barn kunde utgöras den anars billiga afgiften af Tre Rd. B:co för hvarje Gossebarn, och 2 Rd B:co för hvarje flicka. Visserligen trodde de fleste, att om församlingen samfäldt ville förena sig, skulle nog ett skolhus kunna åstadkommas; men dermed vore icke så mycket uträttadt, emedan fattigdomen vore allt för allmän hos folket, för [att] kunna underhålla det, hålla sina barn i skolan, men isynnerhet att löna läraren. Dessutom ansågs den föreslagna lönen af 166 Rd 32 s. eller till och med 200 Rd B:co vara alldeles otillräcklig för en familj att lefva av, emedan 200 Rd B:co vore hvarje Jagtbåtsmanslön, och denna samma är otillräcklig för dem, således måste ännu mera vara det för en man med mera bildning.

Hvarföre också församlingens Pluralitet – sedan såväl ordförande, som en och annan bland församlingen för saken lifvade medlemmar i synnerhet Herr Consul Mollén gjort allt för att öfvertyga de olika tänkande om huru man med god vilja och förtröstan på Gud kan uträtta det som synes hafva de största svårigheter för sig – förklarade, att om viljan vore aldrig så god, det dock vida öfverstege församlingens förmåga, att för närvarande åstadkomme ifrågavarande Skolinrättning.

Herr Consul Mollén föreslog nu församlingen att den skulle, om någon skolinrättning komme att tillvägbringas i Lyse socken, förena sig med den, hvilket dock de fleste ej kunde finna sig vid, emedan Skolläraren der hade nog att göra med den nog stora Lyse sockens barn.

Af ordföranden föreslogs nu att församlingen skulle genom något sammanskott i enlighet med den Kongl. förordningen, bidra till bildandet af en skol-fond, hvilket en stor del af de närvarande sade sig icke hafva tillfälle till, derföre att om de började göra några allvarliga anstalter till en skolinrättning, de sedan skulle, oagadt deras stora fattigdom, nödsakas at dermed fortfara. Och då nu hufvudsaken ej vunit framgång, förföll af sig sjelf valet af skolstyrelse.

Sluteligen sedan alla framställningar ej gjort den dermed åsyftade verkan, begärde Herr Consul Mollén till Protocollet följande muntliga anförande:

Då jag nu af dagens förhandlingar med särdelen ledsnad förnummit, att – oagadt alla de bewekande skäl som andragits, så väl af vår älskade och wördade själssörjare, som af vår ordförande, äfvensom hvad jag i enfaldighet tagit mig friheten att föreslå för sakens framgång – den proponerade skolinrättningen mötes af pluralitetens obenägenhet af de föreburna viktiga skäl, att inom församlingen råder en allmän fattigdom, får jag härmedelst å egna vägnar förklara missnöje öfver detta pluralitetens beslut, och anhålla, att inom den för detta Protocols Justering utsatta tiden, det måtte tillåtas mig, att i samråd med öfrige för saken sinnade ledamöter få ytterligare verka till ärendets befrämjande och en förändrad sinnesstämmning, hvarjemte jag, äfven i allravärsta fallet anhåller, det tackes Herr Prosten och Kyrkoherden Thudén ändock hos Högvördiga Domkapitlet, oafsedt det hinder som nu mött, åt Köpingen bereda en lämplig andel af statsanslaget till skollärarens aflöning i den öfvertygelse, att ärendet omfattas framdeles med en allännare välvilja, och ställets omständigheter kunna under tiden förbättras, hvarförutan vi som äro sinnade för saken, möjligen skulle kunna, inom den föreskrifna tiden utgöra utvägar till skolbyggnaden. Och i den puncten förenade sig alla de närvarande, att om det skulle vara någon möjlighet att få en skolinrättning eller nödsakas

dertill, ansökan måtte göras, på det oss i Nåder må tillfalla del af det statsanslag som är bestämdt för fattiga orter.

Till Protocollets Justering bestämdes den 26 December eller Annan Dag Jul och Socknestämman upplöstes.

Ut Supra In fidem J. Högmark Efter förordnande.

Uppläst och erkänt den 26 December 1842. Vid protocollets justering inlemnade Herr Consul Mollén ett skriftligt anförande, hvilket Ordföranden lofvade härstädes antekna och nästkommande Nyårs dag efter slutad Gudstjenst församlingen förete ut Supra.

In fidem P. Aurelius.

J.G. Mollén Hans N. Lycke P.A. Pig [Pik].

Förut omnämnde skriftliga anförande ägde följande ordalydelse:

”Vördsamt anförande vid justeringen af det Socknestämme Protocol, som den 12:te uti denna månad hölls uti Lysekihls Köping i afseende på allmän Skol-inrättning inom denna köping uti öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts Nådiga stadgande af den 18:de sistlidne Junii.

Med anledning af den reservation jag till Sockenstämmo Protocollet den 12:te dennes ansåg mig befogad anföras: har jag under tiden genom utforskande af den allmänna sinnesstämningen för saken; dels genom ett eget mognare öfvervägande kommit till en slutsats: som jag nu ödmjukast anhåller få framställa, och i dagens protocol få inflyta: Jag har med glädje å ena sidan och hjertligt deltagande å den andra; förnummit: att bland så kallade bemedlade, inom samhället, ingen höjt sin röst emot den goda saken – utan af fruktan det Stiftelsen skulle medföra tunga och börda på dem – den deras knappa förtjenster i förening med Köpingens gemensamma cassors utblottade skick, icke kunna bära; utan motsvarande resourcer eller inkomster då däremot den fattigare klassen, på hvilken dylika betänkligheter icke komma i fråga; endast huruvida de möjligen utan för kännbar saknad, af den nytta de draga af sina Barns idoghet med fiske och andra små förtjenster kunna öfverlemna dem åt nödig skolundervisning med glädje och tacksamhet skulle se deras barns bildning, icke allenast gerna villja göra en sådan uppoffring utan äfen uplåta någon plats våra tillgångar så långt som möjligt för att i samma mån bidra med tillskott till Skollärarens aflöning.

Under dessa förhållanden och i den fulla på erfarenhet grundade öfvertygelsen att en god vilja gör bördan lätt, och att omtänksamhet banar sig väg till de mäst otillgängliga syfte; tager jag mig därför friheten föreslå:

1:0) Att genom Herr Contracts Prosten Thudén denna vigt blifver till Högvördiga Dom-Capitlet framställd och genom oss sjelfva i behörig ordning uti djupaste underdånighet framfördt till Kongl. Maj:ts Nådiga bepröfvande och såsom jag vågar hoppas allernådigaste bifallande; att till detta högst gagneliga och nyttiga ärendes befrämjande och dess varagtiga bestånd det måtte täckas Kongl. Maj:t i Nåder bevilja alla Köpingens skeppare och andra hvilka sig härstädes bosätta för idkande af Borgerlig – rörelse rättighet att i öfverensstämmande med Kongl. Brevvet som medeladt Lysekihls köpings rättighet oberoende af Stad få tillgoda njuta denna förmåhn enligt ordets fulla bemärkelse och således till Köpingens cassa och till befrämjandet af Skol-inrättning äfvensom andra nyttiga locala förbättringar härstädes erlægga den Borgerliga skatt de hittills och fortfarande måste erlægga till Städerna Uddevalla, Strömstad, Marstrand och Kongelf för borgerlig rörelse.

Likaledes att all Tolagsafgift som härrör från skeppsfarten med Köpingens egna fartyg och gods deri inberäknadt och sådana främmande, som dels in- och utclarera vid, eller expedieras genom Lysekihls inlopp till hamnare [hamnar] för att lasta eller lossa på kusten observerade fartyg och måtte tillfalla Köpingen för användande till nu i synnerhet som äfven andra till samhällets bästa ledande nyttiga ändamål.

2:o) Att vi förena oss i det beslut: att intill dess omständigheterna sådant medgifva mot hyra anskaffa ett passande Skolhus.

3:o) Skulle dessa mine förslager af pluralitet mot all förmodan förkastas återstår för mig intet öfrigt än att beklaga ett sådant förhållande och utbeder jag mig vid uppläsandet af detta mitt skrifteliga anförande vidare få mig yttra.
Lysekihl den 26:de December 1842.

J.G. Mollén.

Uppläst och erkänt den 1 Januarii 1843.

J.G. Mollén. D. Schiller. F. Pig [Pik].

Församlingens Ledamöter förklarade Herr Consul Mollén sin erkänsla för hans i detta fall hafda möda, och visade omtanka, men fortforo derjemte tillkännagifva Samhällets närvarande oförmåga, i grund af bristande tillgångar, kunna lägga någon kraftig hand vid ifrågavarande företag.
Ut Supra, in fide P. Aurelius.

Uppläst med besvärshänvisning den 6 januari 1843 af J. Högmark Pastors Adjunkt.” (Sockenstämmoprotokoll i Lysekil genom Fritz Lüsck/PS)

Sammanfattning - På sockenstämman tar kyrkoherde Carl Adolf Thudén med stöd av stadgan om folkundervisning åter upp skolfrågan.

Skepparna håller dock på ombyggnaden av kyrktornet. Klockstapeln är i dåligt skick och om man ej bygger torn får man bygga en ny klockstapel, vilket innebär en onödig kostnad. Dessutom är timmer framskaffat och detta blir förstört vid ett uppskov med tornbygget. Skolförfattningen ger dessutom fem års rådrum med skolans ordnande och skepparna låter sig alltså ej rubbas.

Kungl. Öfverintendents-Embetet, som utgör den tidens motsvarighet till Kungliga Byggnadsstyrelsen, godkänner ej ritningarna till det nya tornet vilket innebär att tornbyggnaden tar längre tid än planerat.

1843

Kunglig Maj:t utfärdar ny "nådig förordning om sockenstämmor i riket". Sockenstämmans förhandlingar blir offentliga och man delar på den verkställande organisationen, varvid kyrkorådet ansvarar för de kyrkliga frågorna och sockennämnden för de icke-kyrkliga. (Svensk Lokalhistorisk Databas) (Fritz Lindström/Ivar Lundgren, Från sockenstämma till storkommun, sid 18)

Denna förordning gäller både i städerna och på landsbygden, med undantag för Stockholm, men ändrar ej de privilegier som gällde för vissa stads- och landskommuner i fråga om sockenstyrelsen. Den nya författningen medför ej någon mera uppseendeväckande ändring i sockensjälvstyrelsernas utformning.

Nyheter är att regler ges för rösträtt vid sockenstämma och för uttaxering av beslutade utgifter. Det anges att i båda dessa hänseenden skall samma regel gälla. På landet skall sockenmännen rösta efter mantal. De som ej äger i mantal satt jord skall rösta efter bevillningen till staten, så att den som påförs bevillning med 2 riksdaler 24 skilling skall äga samma röst om 1/16 mantal.

Samtidigt med sockenstämmoförordningen kommer en förordning om kyrkoråd. Förordningen gör denna myndighet till ett rent kyrkligt organ, som skall handha kyrkodisciplin och vad till religionens vård hör.

Ännu en förordning ges ut samtidigt med övriga författningar. Denna förordning gäller tillsättande av sockennämnd inom varje socken. Sockennämnden tar över ansvaret för hälsovårdsuppgifter som ålagts kyrkoråden 1828. Sockennämnden skall dessutom "handhafwa och tillämpa de överenskommelser till befordrande af allmän ordning och sedlighet, som i sockenstämma blifvit fattade".

Sockenämnd tillsätts dock ej i Lysekil. Ordningsmannen och hamnrätten tycks ha verkat i sockennämndens ställe.

./